

دور البنوك الإسلامية في إنعاش قطاع الاستثمار في إقليم كردستان (مثال: مشروع كهشانهوه)

دور البنوك الإسلامية في إنعاش قطاع الاستثمار في إقليم كردستان
(مثال: مشروع كهشانهوه)
م.م. چاوان سردار لطيف

chawan.sardar@lfu.edu.krd

قسم القانون، كلية الحقوق والعلاقات الدولية، الجامعة اللبنانية الفرنسية، أربيل، إقليم كردستان، العراق.

الكلمات المفتاحية: المصارف الإسلامية، التعافي الاقتصادي، الاستثمار، مشروع بلووم، إقليم كردستان

كيفية اقتباس البحث

لطيف , چاوان سردار , دور البنوك الإسلامية في إنعاش قطاع الاستثمار في إقليم كردستان (مثال: مشروع كهشانهوه), مجلة مركز بابل للدراسات الإنسانية، حزيران ٢٠٢٦، المجلد: ١٦، العدد: ٦ .

هذا البحث من نوع الوصول المفتوح مرخص بموجب رخصة المشاع الإبداعي لحقوق التأليف والنشر (Creative Commons Attribution) تتيح فقط للآخرين تحميل البحث ومشاركته مع الآخرين بشرط نسب العمل الأصلي للمؤلف، ودون القيام بأي تعديل أو استخدامه لأغراض تجارية.

مسجلة في
ROAD

مفهرسة في
IASJ

دور البنوك الإسلامية في إنعاش قطاع الاستثمار في إقليم كردستان (مثال:
مشروع گه‌شانه‌وه)

The Role of Islamic Banks in Revitalizing the Investment Sector in the Kurdistan Region (Example: The Geshana Project)

Chawan Sardar Latif

**Department of Law, Faculty of Law and International Relations,
French Lebanese University, Erbil, Kurdistan Region, Iraq.**

chawan.sardar@lfu.edu.krd

Keywords : Islamic Banks, Economic Recovery, Investment, Bloom Project, Kurdistan Region

How To Cite This Article

Latif , Chawan Sardar , The Role of Islamic Banks in Revitalizing the Investment Sector in the Kurdistan Region (Example: The Geshana Project) ,Journal Of Babylon Center For Humanities Studies, june 2026,Volume:16,Issue 6.

[This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License.](http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Abstract:

Islamic banks play a pivotal role in the financial and investment sectors of the Kurdistan Region. Distinguished by their adherence to the principles of Islamic Sharia, they represent one of the fundamental pillars of the contemporary economic system. These banks contribute significantly to economic development by mobilizing savings, accumulating capital, and directing financial resources toward investment projects that promote sustainable development across the region. Since economic and social development requires adequate financial resources to support various economic sectors, and because investment activities in a Muslim society such as the Kurdistan Region should be

conducted in accordance with the principles of Islamic Sharia, investment is regarded as a fundamental driver of economic growth.

This study examines the role of Islamic banks in promoting investment and evaluates their impact on enhancing the level of investment in the Kurdistan Region. It highlights the bloom Project as a case study of an investment initiative implemented through an Islamic bank. Furthermore, the study discusses Islamic financing modes and their objectives in mobilizing capital and fostering economic development in the agricultural, industrial, tourism, and healthcare sectors in accordance with the principles of Islamic Sharia adopted by Islamic banks operating in the Kurdistan Region. The main purpose of this study is to understand the role of Islamic banks in participating in investment development in Kurdistan in order to reach conclusions and recommendations, to know the size of working capital in Kurdistan and the ability to raise investment Principles of Islamic Sharia How to implement the development project in Islamic Bank. This study assumes that there is a mutual relationship between Islamic banks and the investment sector in the Kurdistan Region. This paper works to prove or disprove this hypothesis.

المخلص:

تؤدي المصارف الإسلامية في إقليم كردستان دورًا محوريًا في القطاعين المالي والاستثماري، إذ تتميز بخصائصها المستندة إلى مبادئ وأحكام الشريعة الإسلامية، مما يجعلها إحدى الركائز الأساسية للنظام الاقتصادي المعاصر. وتسهم هذه المصارف في تعزيز التنمية الاقتصادية من خلال استقطاب المدخرات، وتعبئة رؤوس الأموال، وتوجيهها نحو المشروعات الاستثمارية التي تخدم التنمية المستدامة في الإقليم.

ونظرًا لأن أي تنمية اقتصادية واجتماعية تتطلب توفير الموارد المالية اللازمة لتمويل القطاعات الاقتصادية المختلفة، ولأن الاستثمار في مجتمع مسلم كإقليم كردستان ينبغي أن يستند إلى أحكام الشريعة الإسلامية، فإن الاستثمار يُعد أساسًا لعملية التنمية الاقتصادية.

وتسعى هذه الدراسة إلى بيان دور المصارف الإسلامية في تشجيع الاستثمار وبيان أثرها في رفع مستوى الاستثمار في إقليم كردستان، مع تسليط الضوء على مشروع بلووم بوصفه نموذجًا لمشروع استثماري نُفذ من خلال أحد المصارف الإسلامية. كما تتناول الدراسة صيغ التمويل الإسلامي وأهدافها في توظيف رؤوس الأموال وتحقيق التنمية الاقتصادية في قطاعات الزراعة، والصناعة، والسياحة، والصحة، بما ينسجم مع مبادئ الشريعة الإسلامية المعتمدة في المصارف الإسلامية العاملة في إقليم كردستان. تهدف هذه الدراسة بشكل أساسي إلى فهم دور البنوك الإسلامية في المشاركة في تنمية الاستثمار في إقليم كردستان، وذلك بهدف التوصل إلى استنتاجات وتوصيات، ومعرفة حجم رأس المال العامل في الإقليم، وقدرته على جذب الاستثمارات، وتطبيق مبادئ الشريعة الإسلامية، وكيفية تنفيذ مشاريع التنمية في البنوك الإسلامية. تفترض هذه الدراسة وجود علاقة تبادلية بين البنوك الإسلامية وقطاع الاستثمار في إقليم كردستان، وتسعى هذه الورقة البحثية إلى إثبات هذه الفرضية أو دحضها.

دور البنوك الإسلامية في إنعاش قطاع الاستثمار في إقليم كردستان (مثال:

مشروع گه‌شانه‌وه)

رۆلی بانکه ئیسلامیه‌کان له بوژانه‌وه‌ی که‌رتی وه‌به‌ره‌ینان له هه‌ریمی کوردستان (به
نمونه: پروژە‌ی گه‌شانه‌وه)
م.ی/ چاوان سردار لطیف
به‌شی یاسا، کۆلیژی یاسا و په‌یوه‌ندیه‌ نیوده‌وه‌له‌تیه‌کان، زانکۆی لوبنانی فه‌ره‌نسی، هه‌ولێر،
هه‌ریمی کوردستان، عێراق.
chawan.sardar@lfu.edu.krd

پوخته

بانکه ئیسلامیه‌کان له هه‌ریمی کوردستان دا رۆلی سه‌رمه‌کیان هه‌یه له‌هه‌واری دارایی و وه‌به‌ره‌ینان دا که خاوه‌ن تاییه‌تمه‌ندی خۆیان، وه‌ رۆلێکی گرنگی هه‌یه له‌ژایانی ئابوری دا وه‌به‌نه‌مای سیسته‌می ئابوری هاوچه‌رخه که‌له‌ریگای شیوازو هاوکێشه‌کانی خۆیه‌وه کار ده‌کات بۆ گه‌شه‌کردنی وه‌به‌ره‌ینان له‌هه‌ریمی کوردستان دا سه‌رباری توانا به‌هێزمه‌کی له‌ پراکێشانی پاشه‌که‌وت و کۆکردنه‌وه‌ی زیاده‌کردنی سه‌رمایه‌ی وه‌به‌ره‌ینانی هه‌ریم، هه‌روه‌ها وه‌ک ده‌زانین که‌هه‌ر گه‌شه‌سهندنێکی ئابوری و کۆمه‌لایه‌تی پێویسته‌ پێداویستی دارایی و وه‌به‌ره‌ینان بۆ چونه‌ ژوره‌وه‌ی هه‌بێت له‌که‌رته‌ ئابوریه‌کاندا، وه‌ هه‌موو وه‌به‌ره‌ینانی پێویسته‌ بنیات بنه‌یت له‌سه‌ربه‌نه‌مای شه‌ریعه‌تی ئیسلامی له‌ کۆمه‌لگایه‌کی موس‌لمانانی وه‌ک هه‌ریمی کوردستان دا، وه‌به‌ره‌ینان به‌نه‌مای پرۆسه‌ی ئابوری داده‌نرێت.

تویژه‌ر رۆلی بانکه ئیسلامیه‌کان له‌ هاندانی وه‌به‌ره‌ینان و کاریگه‌رییان له‌سه‌ر به‌رزکردنه‌وه‌ی ئاستی وه‌به‌ره‌ینان له‌ هه‌ریمی کوردستان دا ده‌خاته‌ روو به‌تیشک خستنه‌ سه‌ر نمونه‌ی پروژە‌ی گه‌شانه‌وه که له‌ ریگای بانکی ئیسلامیه‌وه جیه‌جێکراوه، وه‌ هاوکێشه‌کانی پارهدانی بانکی ئیسلامی و نامانه‌جیه‌کانی وه‌به‌ره‌ینان که هه‌ول‌دانه‌ بۆ خستنه‌گه‌ری سه‌رمایه‌ی پێشخستنی ئابوری کۆمه‌لگا له‌هه‌واریه‌کانی کشتوکال و پێشه‌سازی و گه‌شت و گوزار و ته‌ندروستی به‌پێی بنه‌ماکانی شه‌ریعه‌تی ئیسلامی له‌ بانکه‌کانی ئیسلامی له‌ هه‌ریمی کوردستان دا.

کلیله‌ و وشه: بانکه ئیسلامیه‌کان، بوژانه‌وه‌ی ئابوری، وه‌به‌ره‌ینان، پروژە‌ی گه‌شانه‌وه، هه‌ریمی کوردستان

١- به‌رای:

بانکه ئیسلامیه‌کان له‌ریگای شیوازیه‌کانی پارهدارکردنی رۆلێکی به‌رچاو ده‌بینن له‌ بوژاندنه‌وه‌ی وه‌به‌ره‌ینان له‌ هه‌ریمی کوردستان دا وه‌ ئه‌و خزمه‌تگوزارییه‌یه‌ که پێشکه‌شیان ده‌کهن زیاتر جۆراوجۆر بون له‌وانه‌ی که بانکه ته‌قلیدییه‌ جیاوازه‌کان دابینیان کردوه، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی چالاکیه‌تی بانکی ئیسلامی متمانه‌یان له‌چه‌مه‌که‌کانی به‌شداریکردن و پله‌وپایه‌ و پێشبینیکردن بۆ چه‌مکی نوێ له‌ مامه‌له‌ی کرێدیتیه‌کانی بانک دا به‌له‌کارلادانی ده‌سته‌واژه‌ی نه‌ریتی رێژه‌ی سوو خستنه‌سه‌ری زیاده‌ تێپه‌ریوه، وه‌ به‌هۆی ئه‌و قه‌یرانه‌ی له‌ ئابوری هه‌ریمی کوردستان دا هه‌یه بانکی ئیسلامی هیوای کۆمه‌لگای گه‌ش کرد بۆ رزگار بون له‌و کاریگه‌ریه‌ نه‌رینییه‌یه‌ که به‌هۆی قه‌یرانی ئابوریه‌وه دروست بوو، چونکه بانکه ئیسلامیه‌کان پێشت به‌کاره‌کانیان ده‌به‌ستن به‌ ئه‌حکامه‌کانی شه‌ریعه‌تی ئیسلامی و بنچینه‌کانی ئابوری ئیسلامی که مامه‌له‌ له‌گه‌ڵ به‌رزموه‌ندی خستنه‌سه‌ری پارهو و مرگرتنی سوودا قه‌ده‌غه‌ ده‌کات، ده‌رفه‌تی وه‌به‌ره‌ینان سنوورداره‌ به‌به‌ره‌مه‌ینانی راسته‌قینه‌وه که سه‌رچاومه‌کانی ئاراسته‌ی وه‌به‌ره‌ینانی راسته‌قینه‌ ده‌کات لێره‌دا ئابوری ئیسلامی ئه‌وه‌ روون ده‌کاته‌وه که سه‌رمایه‌ شایه‌نی گه‌رانه‌وه نییه‌.

١٠١- گرنگی توێژینه‌وه‌:-

هاوکاری کردنی خۆیندن و دیراسه‌کردنی ریگاکانی په‌ره‌پێدانی وه‌به‌ره‌ینان له‌ ئابوری کوردستان له‌ریگه‌ی بانکه ئیسلامیه‌کانه‌وه بۆ چالاکردنی بانکه ئیسلامیه‌کان له‌ پشتگیری

کردنیکى ئابوری له پرۆژەکانی وه‌به‌ره‌ئێنان دا له‌هه‌ریمی کوردستان و جێبه‌جێکردنی سیستمی دارایی ئابوری ئیسلامی که‌له‌ بانکه ئیسلامیه‌کان که گه‌وره‌ترین به‌شی رێگای دهرچونه له‌ قه‌یرانی ئابوری له‌ کوردستان دا.

٢٠١- نامانجی توێژینه‌وه‌:-

نامانجی سه‌ره‌کی ئهم توێژینه‌وه‌یه ئه‌وه‌یه که‌ئهو راستیه بزانی که‌پۆلی بانکه ئیسلامیه‌کانی کوردستان له‌به‌شداریکردن له‌ په‌رمێدانی وه‌به‌ره‌ئێنان له‌ کوردستان دا بۆ ئه‌وه‌ی بگه‌ین به‌ ئه‌نجامه‌کان و پێشنیاره‌کان وه‌بۆ زانیی قه‌باره‌ی سه‌رمایه‌کانی کار له‌ کوردستان و توانای کۆکردنه‌وه‌ی وه‌به‌ره‌ئێنان، وه‌ بۆ ئاشنا‌بونمان به‌کاری بانکه ئیسلامیه‌کان له‌ کوردستان و مزانیی چۆنیه‌تی به‌یاردان بۆ پالێشتی کردنی پرۆژه‌یه‌که‌ له‌ کوردستان له‌ سه‌روشتیکی تایه‌ت دا به‌پێی ئه‌حکام و به‌هاکانی شه‌ریعه‌تی ئیسلامی چۆنیه‌تی گوزه‌رکردنی پرۆژه‌ی گه‌شانه‌وه‌ له‌ بانکی ئیسلامیدا.

٣٠١- گریمانه‌ی توێژینه‌وه‌:-

ئهم توێژینه‌وه‌یه گریمانه‌ی ئه‌وه‌ ده‌کات که‌ په‌یوه‌ندیه‌کی هاو‌لایه‌نانه هه‌یه له‌نیوان بانکه ئیسلامیه‌کان و که‌رتی وه‌به‌ره‌ئێنان له‌هه‌ریمی کوردستان دا. ئهم توێژینه‌وه‌یه کار بۆ سه‌لماندن یان نه‌سه‌لماندنی ئهم گریمانه‌یه ده‌کات.

٤٠١- په‌رسیاری توێژینه‌وه‌:-

په‌رسیاره سه‌رکییه‌کانی توێژینه‌وه‌که‌مان به‌یتین له‌:-
١٠٤٠١- ئایا‌بانکی ئیسلامی پۆلی هه‌یه له‌ بوژاندنه‌وه‌ی که‌رتی وه‌به‌ره‌ئێنان له‌ هه‌ریمی کوردستان دا؟

٢٠٤٠١- هاوکێشه‌کانی پارهدان له‌بانکه ئیسلامیه‌کان به‌چ شێوازی‌که‌؟

٣٠٤٠١- بانکی ئیسلامی له‌ هه‌ریمی کوردستان دا به‌یاسای تایه‌ت رێکخراوه‌؟

٤٠٤٠١- له‌ ئه‌گه‌ری نه‌بونی یاسای تایه‌ت به‌بانکی ئیسلامی له‌هه‌ریمی کوردستان دا ئایا یاسای وه‌به‌ره‌ئێنانی هه‌ریمی کوردستان ده‌توانیت هوکمی بانکی ئیسلامی بکات؟

٥٠٤٠١- له‌نیو بانکه ئیسلامیه‌کانی هه‌ریمی کوردستان دا له‌پێناو بوژاندنه‌وه‌ی که‌رتی وه‌به‌ره‌ئێنان چی ده‌گوزه‌ریت؟

وه‌لامی ئهم په‌رسیاران له‌به‌شه‌کانی توێژینه‌وه‌که‌مان دا دێته به‌ر دیده.

٥٠١- کێشه‌و‌ناسته‌نگی توێژینه‌وه‌:-

١٠٥٠١- کێشه‌ی توێژینه‌وه‌:-

کێشه‌که ئه‌وه‌یه که‌ کوردستان به‌ روونی به‌ده‌ست قه‌یرانی دارایی و هه‌زاریه‌وه‌ ده‌نالی‌نیت ئه‌مه‌ش وایکردوه که‌ به‌هێزه‌وه‌ درێژه به‌په‌رۆسه‌ی گه‌شه‌پێدانی ئابوری بدن لاوازی و که‌می پاره‌ کاری کرده سه‌ر ئه‌دا‌ی پرۆژه‌کانی له‌بوا‌ری ئابوریه جیا‌جیا‌کاندا له‌رووی بچوکی پرۆژه‌کان و هه‌ل‌گه‌رتنه‌وه‌یان بۆ چ‌ر‌کردنه‌وه‌ی کار، به‌هۆی ئه‌و قه‌یرانی داراییه‌ی رووی له‌هه‌ریمی کوردستان کرده زۆربه‌ی لێکۆلینه‌وه‌کان ده‌ریان خستوه که‌ زۆرجار پرۆژه‌کان پشت به‌پاره‌ دارکردنی خۆیان ده‌به‌ستن یان کو‌مه‌کی خێزانی^(١).

کێشه‌ی بانکه ئیسلامیه‌کان و به‌شداری کردنیان له‌ هاندانی وه‌به‌ره‌ئێنان له‌ کوردستان، ئازادییه و یاری کردنه به‌ نرخێ ئه‌و که‌لوپه‌لانه‌ی که‌ دابیینی ده‌کهن بۆ که‌ریاره‌که‌ هه‌ر بانکه‌و به‌پێی ی رێوشوونی تایه‌تی خۆی ئه‌مه‌ش هه‌له‌به‌ته له‌به‌ر نه‌بونی یاسای تایه‌ت به‌بانکی ئیسلامی له‌هه‌ریمی کوردستان دا.

٢٠٥٠١- ناسته‌نگی توێژینه‌وه‌:-

نه‌بونی یاسای تایه‌ت به‌بانکی ئیسلامی له‌هه‌ریمی کوردستان دا له‌گه‌ر‌نگه‌ترین ناسته‌نگیه‌کانی به‌رده‌م توێژه‌ر بون.

دور البنوك الإسلامية في إنعاش قطاع الاستثمار في إقليم كردستان (مثال:

مشروع گه‌شانه‌وه)

٦٠١-میثودی توێژینه‌وه:-

سه‌بارمت به‌میثودی توێژینه‌وه‌که‌مان میثودی شیکاری به‌کارده‌هێنین به‌شیوه‌یه‌ک به‌باس کردنی بابته‌که‌و شیکردنه‌وه‌ی ودانانی رای نوسهران و دانانی رای توێژه‌ری ئهم توێژینه‌وه‌یه‌وه‌له پال ئهمه‌ش دا سیسته‌می ئایراک (IRAC) به‌کارده‌هێنین له‌و به‌شانه‌ی که‌پنویست بیت وەك ئه‌وه‌ی له‌به‌شی چوارهم دا له‌و به‌شه‌ی که‌باس له‌روای بانکی ئیسلامی له‌هاندانی وه‌به‌ره‌ینان له‌هم‌ری‌می کوردستان دا ده‌کات سیسته‌می ئایراک به‌کارده‌یت به‌شیوه‌یه‌ک به‌باس کردنی بابته‌که‌و دانانی ده‌قی یاسایی و وه‌جیه‌جێکردنی له‌نیو بانکه ئیسلامیه‌کانی ههریمی کوردستان دا که‌چهند نمونه‌یه‌کی لیۆمر ده‌گرین و پاشان گه‌یشتن به‌ده‌ره‌نجام .

دور البنوك الإسلامية في إنعاش قطاع الاستثمار في إقليم كردستان (مثال:

مشروع كهشانهوه)

٢- چه مکی بانکی ئیسلامی:-

پیش ئهوی ههنگاو بنیین بۆ بابهته کهمان پێویسته ئاشنا بین به چه مکی بانکی ئیسلامی و پێناسه کردنی و ئامانجهکانی و هاوکیشهکانی پارهدان و تاییهتمهندیهکانی لهم چاپته مه دا دهخهینه ڕوو.

١٠٢- پێناسه ی بانکی ئیسلامی:-

ههلهیهته زۆر پێناسه کراوه بۆ بانکی ئیسلامی به لām ئیمه بوختترینیان دهخهینه ڕوو که دهزگایهکی بانکیه کهله ههموو مامهلهو چالاکی و بهر یوبردن و وه بهر هینان دا به ههموو کارو ئامانجهکانیهوه له لایهن شه ریعهتی ئیسلامی و ئامانجهکانی له سه ر پێچکه ی شه ریعهتی ئیسلامی ئهنجام ده دریت له ناو خۆ و له مه ره مه دا که ئهم بانکانه یاساو ریسای دامه زراوی خۆیان ههیه به شیوهیه که که پابهندن به بنهماکانی شه ریعهتی ئیسلامیهوه وه به ههچ جوړ ئێک مامهله له گه ل خسته سه ری و سوودا نا کهن^(٢).

٢٠٢- ئامانجهکانی بانکی ئیسلامی:-

بانکه ئیسلامیهکان ئامانجیان ئه وهیه ههموو بازرگانیهکی بانکی ناسراو ئهنجام بدن له پاشه کهوت کردن و وه بهر هینان و دارایی و ئهوانی دیکه له سه ر بنهما ئیسلامیهکان که پابهندن به هوکمرانییهوه^(٣)، وه ههروه ها زیندو و کردنهوی پرۆگرامی ئیسلامی له مامهلهکانی دارایی و بانکی و وه بهر هینان دا بۆ رازی کردنی پێداویستیه داراییهکانی تاکهکان، بانکی ئیسلامی گرنگی به چالاکی ئابوری و کۆمه لایهتی دمه دات له بواری دارایی و وه بهر هینان دا وه بانکردن له رێگه په رمێدانی رێگاکانی راکێشانی سامان و پاشه کهوت و ئاراسته کردنی به ئاراسته ی به شداری کردن له وه بهر هینان دا له سه ر شێوازی بانکی ئیسلامی وه فراوان کردنی مه مه له کردن له گه ل کهرتی بانکیدا به پیشه که شکردنی خزمه تگوزاری بانکی به ی بونی سوو له ناساندنی خزمه تگوزاریهکان، له پێناو زیندو و کردنهوی مامهله ی ئیسلامیدا^(٤). کهواته دهتوانین بڵێین ئامانجی بانکی ئیسلامی گه شه کردنی په رمێدان و وه بهر هینان و بهر ز کردنهوی لایهنی ئابوری تاک و کۆمه لگایه له سه ر بنهما ی شه ریعهتی ئیسلامی.

٣٠٢- هاوکیشهکانی پارهدان له بانکه ئیسلامیهکان:-

میتۆدو هاوکیشهکانی شه ریعهتی ئیسلامی بۆ پارهدان زۆر و هه مه جوړن، هه ندیکیان درێژخایه نن وه که به شداری هه میشه یی به شداریی کردن له به شی سه رمایه (المشاركه)، وه هه ندیکیان به سه ر و شتی خۆیان کور تخایه نن وه که پێشبینی (المضاربة)، هه ندیکیان له شی وه ی چالاکی ئابوری دان وه که کشتو کال و پیشه سازی، وه هه ندیکیان بۆ چه ن دین چالاکی وه که به شداری کردنی گونجاو، وه هاوکیشهیهکی دی له بانکی ئیسلامیدا ههیه بۆ پارهدان ئه ویش (المرا بحة) که ئامراز یکی یاسایی و پارهدان بۆ بازرگانهکان و پیشه سازان و خاوه ن سه رمایهکان دا بین دهکات وه بهیه که ئێک له گه ر ئیهستهکانی فرو شتن داده نرێ، که ئهم هاوکیشه ی پارهدان له بانکی ئیسلامی دا جیا یان دهکاته وه له بانکی نایه یی کهواته ئه مانه له بانکی ئیسلامی دا نایه نه بهر چاو^(٥).

٤٠٢- تاییه‌نامه‌نڊیه‌کانی بانکی نیسانی:-

بانکی نیسانی جگه‌له‌وه‌ی که بانکی‌کی تاییه‌ته رۆلی بانکه‌کانی په‌ره‌پێدان ده‌بینیت و رۆلیکی کۆمه‌لایه‌تی گرنگی هه‌یه که به‌ته‌وا‌وی له‌بانکه ته‌قلیدییه‌کان جیای ده‌کاته‌وه، له‌گرنگترین تاییه‌نامه‌نڊیه‌کانیش ئه‌مانه‌ن:-

١- بانکی نیسانی بانکیکی گه‌شه‌پێدانه:-

بانکی نیسانی بانکیکی گه‌شه‌پێدانی نیسانییه له‌سه‌ر گه‌نجان و بیکاری به‌پله یه‌ک له‌گه‌ل جیهانی گه‌شه‌سهندو و تێگه‌یشتن و گه‌شتاندن له‌ بانکی نیسانی دا هه‌وکارن بۆ گه‌شه‌پێدانی وه‌به‌ره‌ینان له ته‌کنه‌لو جیای پێشکه‌وتو، بانکی نیسانی له‌چه‌ند رێگه‌یه‌که‌وه به‌ه‌وا ئامانجه‌کانی گه‌شه‌پێدان دا دیت، له‌وانه دامه‌زراندنی کۆمپانیاکان^(٦).

٢- بانکی نیسانی بانکیکی رۆلی کۆمه‌لایه‌تی ده‌بینی :-

بانکیکی نیسانی که‌به شه‌ریعه‌تی نیسانییه‌وه په‌یوه‌ست بێت رۆلیکی دیارو چالاکییه‌کی نالاسایگه‌ری هه‌یه، که بانکی ته‌قلیدی نابزانی که‌هه‌ویش رۆلی کۆمه‌لایه‌تییه له‌لایه‌کی تروه بانکی نیسانی چالاکی زیان به‌خش بۆ کۆمه‌لگا دا‌بین ناکات پابه‌نده به‌و حوکمانه‌ی نیسانم که‌هه‌موو زیان و به‌کاریه‌یه‌که قه‌ده‌غه ده‌کات مه‌به‌ستمان ئه‌وه‌یه که‌بانک به‌هیچ شێوه‌یه‌که مامه‌له له‌گه‌ل خسته‌سه‌ری پاره ناکات له‌گه‌ل بازرگانییه‌کی په‌یوه‌ست به‌پروژه‌کانی حکومه‌ت یان وه‌ک وه‌رگرته‌ی سوو یاخود پێشه‌سازی و بازرگانی کردن په‌یوه‌ست به‌گۆشتی به‌راز^(٧).

٣- بانکی نیسانی شه‌ریعه‌تی نیسانی به‌ریوه ده‌بات:-

پشت به‌ستن به‌بنه‌مای یه‌ک له‌ه‌وا‌ی یه‌ک، به‌و واتایه‌ی مرۆف له‌ زه‌وی دا له‌لایه‌ن خه‌واده دروست کراوه و سه‌ده له‌ ه‌وا‌ی سه‌ده مرۆف له‌بۆن دا به‌رده‌وامه به‌و پێیه‌ش پێویسته کار و بازرگانی و وه‌به‌ره‌ینان به‌پێی مه‌رجه‌کانی شه‌ریعه‌تی نیسانی بێت، وه هه‌له‌وه‌شاندنه‌وه‌ی به‌رژه‌وه‌ندی له‌سه‌ر بنه‌مای سوو (ریبا) ئه‌م راستیه‌ش ئه‌وه ده‌گه‌یه‌نیت که‌چالاکی بانکه نیسانییه‌یه‌که جه‌خت له‌سه‌ر وه‌به‌ره‌ینانی راسته‌قینه ده‌کاته‌وه له‌جیاتی ئه‌وه‌ی سه‌رنج بدریته قه‌رزکردن، وه‌هه‌روه‌ها وه‌به‌ره‌ینانیان به‌په‌یره‌موکردنی سیسته‌می به‌شداری کردن ده‌بی^(٨).

هه‌ر له‌م روه‌نگه‌یه‌وه به‌رایێ توێژه‌ری ئه‌م توێژینه‌وه‌یه به‌و پێیه‌ی که بانکی نیسانی بنه‌ماکانی شه‌ریعه‌تی نیسانی په‌یره‌و ده‌کات که‌واته درای ئه‌لیکترۆنی و بێتکۆین که‌باوترینه‌یه له‌هه‌ریه‌ی کوردستان دا به‌کارنایه‌ت و دوری ده‌خاته‌وه و مامه‌له‌ی پێوه ناکات چونکه به‌هه‌موو شێوه‌کانی درای ئه‌لیکترۆنییه‌وه حه‌رامه، حه‌رامیش له‌ئێوه بانکه نیسانییه‌کان دا دوری ده‌خاته‌وه که‌واته درای ئه‌لیکترۆنی و بێتکۆین له‌ئێوه بانکه نیسانییه‌کانی کوردستان دا رهنده‌کرینه‌وه.

بانکی نیسانی رۆلیکی به‌رچاوی هه‌یه له‌ به‌رزکردنه‌وه‌ی رێژه‌ی وه‌به‌ره‌ینان هه‌ر بۆیه وه‌به‌ره‌ینان ده‌کهن به‌بایه‌تی چایه‌تری داها‌تو.

٣- چه‌مکی وه‌به‌ره‌ینان و نامانجه‌کانی له‌بانکی نیسانی له‌هه‌ریه‌ی کوردستان دا:-

١٠٣- چه‌مکی وه‌به‌ره‌ینان له‌هه‌ریه‌ی کوردستان دا:-

وه‌به‌ره‌ینان له هه‌ریه‌ی کوردستان بایه‌تییه که‌ به‌یاسای تاییه‌ت رێخه‌راوه که دامه‌زراره‌ی وه‌به‌ره‌ینان له هه‌ریه‌ی کوردستان رێنیشانده‌ریکی بۆ وه‌به‌ره‌ینان ده‌رک‌دوه که‌وه‌رگیرانه عه‌ره‌بی و کوردیه‌کانی هه‌یه، که تێیدا زانیاری سه‌ره‌تایی له‌سه‌ر هه‌ریه‌ی و رونه‌کردنه‌وه‌یه‌کی ساده‌یه بۆ گرنگترین ئه‌و بره‌گانه‌ی که‌له یاسای وه‌به‌ره‌ینان له‌هه‌ریه‌ی کوردستان دا هه‌یه له‌گه‌ل ئه‌و سودو گرهنیانه‌ی که به‌ وه‌به‌ره‌ینه‌رو بواره‌کانی وه‌به‌ره‌ینان دراره، له یاسایه‌که دا به‌ه‌وا‌ی یاسای وه‌به‌ره‌ینان له هه‌ریه‌ی کوردستانی عێراق ژماره (٤) (سالی ٢٠٠٦^(٩))، که ئه‌م یاسایه گرنگترین بره‌گانه‌ی خۆی له‌یاسا مۆدێرنه‌کانی ولاتانی عه‌ربی وه‌رگرتوه به‌تاییه‌ت ئه‌و یاسایانه‌ی که‌باس له هاندانی که‌رتی تاییه‌ت ده‌کات^(١٠).

دور البنوك الإسلامية في إنعاش قطاع الاستثمار في إقليم كردستان (مثال:

مشروع كهشانهوه)

لهژیر روشنایی ئهم یاسایه وهبهرههینان له، ههریمی کوردستان دا بریتیه لهبهردهوام بونی بههای کههرستهکانی سهرمایه کهلهئنجامی چالاکی بههرهمههینهر بۆماوهیهکی دیاری کراو، پروودهدهن وهباخود دهتوانین بلّین زیادکراوی ئیستایه بۆ بههای سهرمایه ئیستا کهله ئهنجامی چالاکی ئابوری پروودهدهات بۆ ماوهیهکی دیاری کراو^(١١).

ههر چهنده چهمکی وهبهرههینان له بانکی ئیسلامی دا چالاکی وهبهرههینان سنوردار ناکات لهگهڵ ئهوش دا تایههتیهندی زالی ئهم وهبهرههینانه دهیت سروهتتیک درێژخایهن بیت ئهمهش مهرج نیه ههموو وهبهرههینانیک له بانک ئیسلامیهکان درێژخایهن بن ئهمهش مانای وایه کهسههتهیهک لهو جوړه وهبهرههینانه هیه که وهبهرههینانی درێژخایهنی تیدایه وهیچهوانهکهشی بونی هیه له بانکی ئیسلامی دا^(١٢).

٢٠٣- نامانجهکانی وهبهرههینان له بانکی ئیسلامی ههریمی کوردستان:-

ئامانجی ناوازی وهبهرههینان لهبانکه ئیسلامیهکان دا ههولدانه بۆ خستههگیری سهرمایه و ناساندنی به پروسهی پهههیدان و وهبهرههینان جگه لهو دهسکهوتانهی که بهپیشخستنی ئاستی ئابوری کۆمههگایه دی دیت، وه قازانج نامانجیک سهرمکی نیه له وهبهرههینانی ئیسلامی دا ههرچهنده، لهکاتی دهرکردنی بریارهکانی بانک ئیسلامیهکان دا لهههچاوکردنی وهبهرههینهردا هیه، بۆیه دهتوانین له گرنهترین ئامانجی وهبهرههینان لهبانکه ئیسلامیهکان دا لهم خالانهی خوارموه چهر بکهینهوه:-

- (١) ههردوو بواری سهرمایه و ئهمونی کار لهگهشههیدانی ئابوری دا بهشداری بکهن.
 - (٢) بهدهست هینانی قازانج بۆ وهبهرههینهر کهلهپاداشتی ئهو پۆله راستههقهیه که پارمه له پروسهی وهبهرههینان دا دهیگیری.
 - (٣) ئازادکردنی تاک و کۆمههگه له ئابوری ولات دا.
- ئهمانه کۆی ئامانجی وهبهرههینان لهبانکی ئیسلامی دا کهتهنیا دوای خهباتتیک درێژ خایهن لهلایهن وهبهرههینهرموه بهدهست ئههینری بۆیه بانک ئیسلامیهکان هههسهنگاندن بۆ پروژهمان دهکمن پیش پارهدارکردنیان و له ریگای پسپوری بهشی وهبهرههینانی بانک ئیسلامیهکان^(١٣).

٤- رۆلی بانکی نیسانی له‌هاندانی وه‌به‌ره‌نیان له‌ههریمی کوردستاندا به‌نمونه پڕۆژهی گه‌شانه‌وه:-

١, ٤- رۆلی بانکی نیسانی له‌هاندانی وه‌به‌ره‌نیان له‌ههریمی کوردستاندا:

هه‌لبه‌ت بانکی نیسانی به‌هۆی نه‌بوونی سوو وزیاده خسته سهر رۆلێکی به‌رچاوی هه‌یه له به‌رمو پێش چوون و وه‌به‌ره‌نیاندا وه‌ئاراسته‌کردنی پڕۆژه‌کان به‌رمو بانکه‌کان وه‌به‌ره‌نیانی هه‌لال بانکه نیسانییه‌کان که‌پشت به‌چالاکیه جو‌راوجۆره‌کانیان ده‌به‌ستن له‌سهر په‌یره‌کردنی بنه‌ماکانی شه‌ریعه‌تی نیسانی، که‌ تێیدا بانکی نیسانی له‌هه‌موو کاره‌کان و مامه‌له‌کانیان دا به‌رمو دارایی و وه‌به‌ره‌نیان ده‌بریت له‌و پڕۆژانه‌ی که‌چاکه‌ ئاوه‌دانی بۆ هه‌ریم دینن، به‌شێوه‌یه‌ک به‌سته‌نه‌وه‌ی گه‌شه‌ی ئابووری به‌گه‌شه‌ی وه‌به‌ره‌نیان، نیسانی یه‌که‌یه‌کی یه‌ک پارچه‌یه‌که‌ تێیدا ژیان له‌هه‌موو ئاست و به‌ره‌کاندا جیا‌ناکریته‌وه‌ هه‌ر بۆیه بانکه نیسانییه‌کان ناتوانن گه‌شه‌یه‌کی ئابووری به‌ده‌ست به‌هین به‌ده‌ر له‌ پێشکه‌وتن و گه‌شه‌ی وه‌به‌ره‌نیان به‌کۆکردنه‌وه‌ی سه‌رمایه به‌سته‌وه‌کان و پالێوه‌نانیان بۆ وه‌به‌ره‌نیان هه‌ر بۆیه بانکه نیسانییه‌کان هانی له‌و گروپانه ده‌دن که‌داخوازی پاره‌کانیان به‌ریگه‌ی هه‌لال له‌دانی سه‌رمایه‌دا وه‌به‌ره‌نیان له‌به‌ره‌نه‌وه‌ زۆر سه‌رمایه‌دار هه‌ن که سه‌رمایه‌کانیان وه‌به‌ر نه‌هێنن له‌ریگای پڕۆژه‌کانی گه‌شه‌پێدانی له‌و بانکانه‌وه^(١٤)، بانکه نیسانییه‌کان رۆلیان هه‌یه له‌به‌رزکردنه‌وه‌ی رێژه‌ی وه‌به‌ره‌نیان له‌کوردستان دا به‌شێوه‌یه‌ک که له‌و وه‌به‌ره‌نیانانه ئاراسته ده‌کهن که‌کۆمه‌لگا پێویستی پێیه‌تی، که پێداویستیه یه‌که‌مه‌کانی هه‌ریمی کوردستان، وه له‌لایه‌کی ترمه‌وه بانکه نیسانییه‌کان له‌و پڕۆژانه دوور ده‌که‌ونه‌وه که‌هه‌ندیک له‌ کۆمه‌لگاکان له‌پێناو به‌دییه‌نیانی کالای ناپێویستدا کالای دی به‌فێرۆ ده‌دن، وه‌بانکی نیسانی له‌هاوکاری کردنی له‌و پڕۆژانه دوور ده‌که‌وته‌وه که کارده‌کات بۆ راکێشانی سه‌رنجی خه‌ڵک بۆ خۆشی و وازه‌نیان له‌گرنگی دان به‌کار و وه‌به‌ره‌نیان^(١٥).

به‌پێی ماده‌ (٨) به‌رگه‌ی یه‌که‌م له‌یاسای وه‌به‌ره‌نیان له‌ههریمی کوردستان ژماره‌ (٤) ی سالی (٢٠٠٦) (ده‌بی وه‌به‌ره‌ن پێناسه‌ی به‌اری وه‌به‌ره‌نیانی خۆی به‌کات سه‌بارته به‌و پڕۆژانه‌ی پێش نه‌نجامی داو و به‌اری دارایی و له‌و گرتیه‌ستانه‌ی جیه‌جیه‌ی کردوون ده‌ست نیشان به‌کات^(١٦).

واته وه‌به‌ره‌ن پێویسته پڕۆژه‌که‌ی و ئه‌وکاره‌ی که‌پێشتر کردویه‌تی و چه‌ندیتی نه‌زمونی کارکردنی له‌و پڕۆژه‌یه‌دا به‌خاته به‌رده‌م ده‌سته‌ی وه‌به‌ره‌نیان له‌پێناو وه‌رگرتنی ره‌زامه‌ندی بۆ پڕۆژه‌که‌ی پاش وه‌رگرتنی ره‌زامه‌ندی له‌لایه‌ن ده‌سته‌ی وه‌به‌ره‌نیان بۆ پڕۆژه‌که‌ی لێره‌دا رۆلی بانکی نیسانی دێته‌کایه‌وه که توێژماری ئهم توێژینه‌ویه پاش سه‌ردانیه‌کریکی مه‌یدانی و لیکۆلینه‌وه له‌بانکه نیسانییه‌کان له‌ هه‌ریمی کوردستان دا گه‌یشته به‌و خاله‌ی که‌بانکی نیسانی رۆلی تاییه‌تی خۆیان هه‌یه له‌ بوژانه‌وه‌ی وه‌به‌ره‌نیان له‌ههریمی کوردستان دا.

نمونه‌یه‌کی زیندوو له‌ههریمی کوردستان وه‌ک بانکی جیهان رۆلێکی به‌رچاوی هه‌یه له به‌رمو پێش بردنی که‌رتی وه‌به‌ره‌نیان له‌ههریمی کوردستان دا به‌شێوه‌یه‌ک کاتیک که‌سیک پڕۆژه‌یه‌کی له‌به‌ره‌نامه دایه ده‌چێته بانکی جیهان که‌بانکیکی نیسانییه پڕۆژه‌که‌ی خۆی ده‌خاته به‌رباس لیکۆلینه‌وه‌ی بۆ ده‌کریت له‌لایه‌ن لێژنه‌ی تاییه‌تی بانک سه‌یری پڕۆژه‌که‌ ده‌کریت و سه‌ره‌رشته‌ی بارودۆخه‌که ده‌کریت و ده‌سته‌ی شه‌رعی بانک به‌ریاری له‌سهر ده‌دات ئه‌گه‌ر پێیان وابوو پڕۆژه‌که‌سه‌ر که‌وتنی تێدا پێشبینی ده‌کرێ به‌و مه‌رجه‌ی که‌پێچه‌وانه‌ی بنه‌ماکانی شه‌ریعه‌تی نیسانی نه‌بێت له‌و پالێشته‌ی ده‌کریت له‌لایه‌ن ئابووریه‌وه که‌بانکی ناوبراو پارمه‌دارکردن و به‌رمو پێش چوونی پڕۆژه‌که‌ی ده‌کات له‌ریگای قازانجکردن و مضاربه‌ و قه‌رزێ بچوکه‌وه به‌شێوه‌یه‌ک که‌پال پشته‌ی که‌رتی پێشه‌سازی ده‌کات وه‌ک دا‌بین کردنی که‌لوپه‌لی بیه‌ناسازی یاخود دا‌بین کردنی که‌لوپه‌لی کارگه‌ وه هه‌روه‌ها له‌که‌رتی کشتوکال به‌

دور البنوك الإسلامية في إنعاش قطاع الاستثمار في إقليم كردستان (مثال:

مشروع كەشانەوہ)

هەردوو لایەینەوہ روووەکی و ئاژمێ و دارستان و ئەو خزمەتگوزارییانە دەچێتە قەلبی کشتوکالەوہ و مەکرینی ئۆتۆمبیل بۆ هەلاتیانێ کوردستان و هەروەها لەکەرتی تەندروستی رۆلی خۆی هەیە بۆ چارەسەرکردنی نەخۆشی بەلام کۆتیکیان داناو کەرتی تەندروستی تەنها بۆ ئەو فەرمانبەرانیە کەلە بانکی جیهاندا مووچەکانیان و مەردەگرن و هەروەها بانکی جیهانی ئیسلامی لەبۆاری گواستنەوہ و گەیانندی سەردەم گەشت و سەفەر بۆ حەج و عومرە رۆلی خۆیان هەیە بەلام لەمەشدا کۆتیا هەیە بۆ فەرمانبەرانی کە لە بانکی ناوبراو مووچەکانیان و مەردەگرن و ئەم بانکە لەپێناو شەری بونی مامەڵەکیان بیریاری کۆتایی لای دەستە شەری بانک دەبێت تەنها بۆ کەرتی ئۆتۆمبیل پێویستی بە دەستە شەری بانک نییە، و ئەم بانکە ئیسلامییە پال پستی هەر پرۆژەیەکێ تر دەکات لە هەر کەرتێکی دیکە کە ئەنجومەنی وەبەرھێنان رەزامەندی لەسەردا پالێشتی خۆی بۆ دەربڕیت لەپێناو بۆژانەوہی وەبەرھێنان لە هەریەکێ کوردستاندا^(١٧).

تۆژمەر لەمیانە سەردانیکردنی دا بۆ بانکیکی دی بەناوی بانکی (البرکە تۆرکی) کە بانکیکی ئیسلامیە بەی خستە سەری (فائیزە) کار دەکەن و رۆلی خۆیان هەیە لەبۆژانەوہی کەرتی وەبەرھێنان لە هەریەکێ کوردستاندا بەشیوہیک لەبۆارەکانی کەرتی خانوو، کەرتی ئۆتۆمبیل و هەروەها مامەڵە لەگەڵ کۆمپانیای دەکەن بەی نیشی کۆمپانیاکە، لەرووی شیوازی پارەدار کردنەوہ تەنها مابە یان هەیە بەلام دامەزراندنی پرۆژەیان نییە واتە ئەگەر کەسێک پرۆژەیکە دا بەمەز رینی و بیخاتەر و بلی کەلوپەلم بۆ بکەن ئەوان نایکەن بەلکو کاریان تەنها کەرتی خانوو، ئۆتۆمبیل، مامەڵەکردنە لەگەڵ کۆمپانیای پاش کەرتی پاشان دانەوێیان بە کەرتێکە بەرخیکی گرانتر پێی دەفرۆشن ئا لێرەدا قازانجی خۆیان وەکو بانک بە دەست دێن بەلام وەک ئەوێ کە پارە بەدەن بەخەلکی و پاشان رێژەیکە زیادە بەخەن سەر ئەو کارە ناکەن تەنها شت دەکەن و دواتر دەفرۆشنەوہ بەکەسی خاوەن پرۆژە، وە ئەو کەسەش کە ئەو شتە داوای کرد بوو بۆی دا بین کرا لەلایەن بانکەوہ پاشان ئەو کەسە بە مانگانە پارەکە دەگەرێنێتەوہ بۆ بانکەکە بەی ئەو شتە کەبۆی کردراوہ بۆنەوہ:-

خانوو لەماوەی ١ سالی ← ٥ سالی

ئۆتۆمبیل لەماوەی ١ سالی ← ٣ سالی

واتە گەراندەوہی قەرزەکە بەی ئەو شتە کەبۆی کردراوہ دەبێت وە هەروەها بەی داھاتی کەریارەکیە (قەرز وەرگەرکە)^(١٨). هەر لە میانە تۆژینەوہ و لیکۆلینەوہ ماندا بانکیکی ئیسلامی دیکە دێتە بەرپاس کە ئەویش بانکی ئیلاقی ئیسلامییە کە ئەویش وەک هەموو بانکیکی ئیسلامی دی سوو ناخەتە سەر پارەکە بەلکو بۆ حەلال بونی مامەڵەکیان و لەپێناو ئەوێ جێ پەنجە هەبێ لەبەردان بەکەرتی وەبەرھێنان لەرێگای مابە و مزاربەوہ کار دەکەن بەشیوہیک لەبەری ئەوێ ١٠٠ دەفتەر دۆلار بەدات بەکەسێک و دواتر رێژە ١٨٪ یاخود زیاتری بخاتەسەر بەلکو کاتێک کەسێک داوای قەرز دەکات بۆ پرۆژەیکە وەبەرھێنان بۆ نەوێ کاتێک کەسێک دوکانێکی بەکەرتی گرتوہ بۆ کاری دەلاکی ئەم بانکە ئیسلامییە پارە ناداتی و دواتر سەردانی پرۆژەکە دەکات و دواتر کەلوپەلی دوکانە بۆ دەکەرتی ئەو کەسەش بەی داھاتی خۆی و بەی نرخی ئەو کەلوپەلە بۆی کردراوہ مانگانە بێرپارەکە دەگەرێنێتەوہ بۆ بانک وە یاخود بۆ پێشخستنی لایەنی پێشەسازی و کارگەسازی، کاتێک کەسێک دەچێت داوای پارە دەکات بۆ کارگە ئایس کریم یاخود کۆمپانیای ئەم بانکە ئیسلامیە بەپارەیی نایەن بەلکو لێژنە تاییەتی بانک سەردانی شوێنەکە دەکات و دواتر بەگۆرە گریبەستێک کە ئەو رێکەوتنەوہ ئە وانی جێی باسە تێدا دەنوسنەوہ دواتر پێی دەفرۆشنەوہ ئەو کەسەش بە مانگانە بەی ئەو کەلوپەلە لایەنی کەبۆی کردراوہ پارەکە دەگەرێنێتەوہ لەماوەی ١٢ مانگ یاخود ٢٤ مانگ یاخود ٣٦ مانگ^(١٩).

هه‌ر له‌میهانی سهردانیکردنمان بۆ بانکیکی ئیسلامی به‌ناوی بانکی ابوظبی ئیسلامی وه له‌ نزیکه‌وه سازکردنی دیمانه‌یه‌ک له‌گه‌ل به‌ریوه‌ری بانکه‌که، که‌پیی وابوو رۆلێکی به‌رچاویان هه‌یه له‌پیشخستن و هاندانی وه‌به‌ر هێنان له‌ریگه‌ی قازانجکردن و هاوبه‌شیکردن، که له‌ سالانی پێشوو له‌سه‌ر ئاستی تاکه‌ که‌س و کۆمپانیایان رێژه‌ی وه‌به‌ر هێنانیان به‌رز کردبوه‌وه به‌لام له‌ئێستادا به‌هۆی گۆرانی سیستهمی بانکه‌که‌یان تهنه‌ا مامه‌له‌ له‌گه‌ل کۆمپانیایان ده‌که‌ن که‌ئهمه‌ش رێیه‌که له‌پێناو بوژانه‌وی که‌رتی وه‌به‌ر هێنان له‌ ههریمی کوردستاندا له‌وانه رۆلیان هه‌یه له‌هه‌موو بواره‌کاندا وه‌ک بوا‌ری په‌یوه‌ندیه‌کانی بازرگانی گشتی وه‌که‌رتی پیشه‌سازی وه‌ک کارگه‌کان و که‌رتی تهن‌روستی له‌گه‌ل کۆمپانیای دهرمان رۆلی خۆیان ده‌سه‌لمینن بۆ پێشخستنی وه‌به‌ر هێنان وه‌هه‌روه‌ها له‌حاله‌تی گه‌شت و عه‌مه‌ردا رۆلیان هه‌یه^(٢٠). به‌پێی پرگه‌ی حه‌وته‌م له‌ماده‌ی دووم له‌یاسای وه‌به‌ر هێنان له‌ههریمی کوردستان ژماره (٤) سالی (٢٠٠٦) ده‌لی (حه‌که‌مه‌کانی ئهم یاسایه له‌سه‌ر ئهو پرۆژانه پیاده ده‌کریت که ده‌سته رهمانه‌دیان له‌سه‌ر ده‌دات له‌که‌رتی بانکه‌کان و)^(٢١)

که‌واته له‌گه‌ل نه‌بوونی یاسای تایبه‌ت به‌بانکی ئیسلامی له‌ههریمی کوردستاندا به‌پێی ئهم ماده‌یه‌ی سه‌رموه ئهو پرۆژانه‌ی ده‌چنه چوارچێوه‌ی بانکه‌کانه‌وه واته مامه‌له بانکیه‌کان له‌نیوانیاندا بانکی ئیسلامیش که‌جۆریکه له‌بانک، که‌واته ئهم یاسای وه‌به‌ر هێنانه حوکمی ده‌کات، که‌واته ئه‌گه‌ر هاتوو کێشه‌یه‌ک روه‌ی دا ئه‌وه به‌پێی ماده‌ی ئاماژه‌پێکراو له‌یاسای وه‌به‌ر هێنان له‌ههریمی کوردستاندا حوکمی پێده‌کریت وه‌له‌به‌ر ته‌دا دادومر ناتوانیت سه‌یری که‌یه‌که نه‌کات به‌بیانوی نه‌بوونی یاسای تایبه‌ت به‌بانکی ئیسلامی له‌ههریمی کوردستاندا چونکه به‌پێی یاسای دۆسه‌یه‌کانی شارستانی عێراقی ژماره (٨٣) سالی (١٩٦٩) هه‌موار کراو ماده (٣٠) ده‌لی (هیچ دادگایه‌ک بۆی نییه رێگری بکات له‌حه‌کم کردنی به‌و پاساوه‌ی که‌ناروونی له‌یاسادا هه‌یه وه‌یان ده‌قی یاسا نییه وه یاخود که‌م و کوری هه‌یه له‌ده‌قدا، وه‌دادومر ناتوانی رێگری بکات بۆ به‌ده‌ست هێنانی ماف و وه‌هه‌روه‌ها دواکه‌تنی نایاسایی له‌دهرکردنی حوکم به‌ریگری کردن له‌به‌ده‌ست هێنانی ماف هه‌ژمار ده‌کرێ^(٢٢). وه‌به‌پێی یاسای شارستانی عێراق ژماره (٤٠) سالی ١٩٥١ له‌ماده (١) پرگه‌ی (٢) ده‌لی (له‌کاتی نه‌بوونی ده‌قی یاسا حوکمی دادگا ده‌کریت به‌نه‌ریت کاری پێیکریت وه‌ئه‌گه‌ر نه‌ریت نه‌بوو به‌نه‌ماکانی شه‌ریعه‌تی ئیسلامی گونجاو ترینن بۆ ئه‌وه‌ی په‌یوه‌ستی مه‌زه‌به‌ییکی دیاریکراو بێت ئه‌گه‌ر نا له‌ژێر سایه‌ی به‌نه‌مانی دادومریدا ده‌بی^(٢٣).

به‌هۆی ئه‌وه‌ی که بانکه ئیسلامیه‌کان سه‌ر به‌ بانکی مرکزی عێراقین قانونی عێراقی جێبه‌جێ ده‌بی^(٢٤) له‌ سه‌ریان.

٤، ٢- رۆلی بانکی ئیسلامی له‌هاندانی وه‌به‌ر هێنان له‌ پرۆژه‌ی گه‌شانه‌وه:

پرۆژه‌ی گه‌شانه‌وه پرۆژه‌یه‌کی حوکمه‌تی ههریمی کوردستانه‌به ئامانجی به‌ره‌و پیشچونی که‌رتی ئابوریه له‌ ههریمی کوردستان له‌سه‌ره‌تای راگه‌یانده‌وه به ئامانجی دوزینه‌وه‌ی بزسه‌کان و خاوه‌تن پرۆژه‌کان خاوه‌ن بېروکه‌کان له‌ پێناوی بوژاندوه‌ی که‌رتی ئابوری رهمساندنی هه‌لی کار بۆ هاوالاتیان و خاوه‌ن پیشه‌کانه له‌ ههریمی کوردستان له‌ سه‌رجه‌م شارو شاروچه‌کان.

ئهم پرۆژه‌یه به‌ فه‌رمانی سه‌روکی حوکمه‌ت ژماره (٢٦٤٠) له ٢٠٢٣/٦/٢٥ په‌سه‌ندکرا، جێی باسه پرۆژه‌ی گه‌شانه‌وه پرۆژه‌یه‌کی هاوبه‌شه له‌ نیوان که‌رتی گشتی و که‌رتی تایبه‌ت (ریکخراوی کارساز و بانکی بازرگانی و به‌ریوه‌به‌رایه‌تی سندووقی پیشوانی پرۆژه‌کانی لاوان/ وه‌زاره‌تی کاروکاروباری کۆمه‌لایه‌تی) به‌ مه‌به‌ستی دا‌بینکردنی قه‌رز ی ئاسان بۆ پرۆژه‌ی مامناوه‌ند و بچووک له‌ ههریمی کوردستان، ئهم پرۆژه‌یه له‌ سالی ٢٠٢٣ ده‌ستی پێکرد له‌

دور البنوك الإسلامية في إنعاش قطاع الاستثمار في إقليم كردستان (مثال:

مشروع گه‌شانه‌وه)

قوناغی یه‌که‌مدا خه‌رج‌کردنی (٢٥) قه‌رز بۆ بزنیسی مامناوه‌ند و بچووک تا بری (١٥٠,٠٠٠,٠٠٠) سه‌د و په‌نجا ملیۆن دینار

به‌ رسوماتی کارگیری (٢%) و به‌یی داواکردنی هیچ بارمه‌یه‌ک (ره‌هن) له‌سه‌ر قه‌رز مه‌کان له‌لایه‌ن بانکی جیهان که بانکیکی ئیسلامیه جیه‌جیکرا ، نه‌مه له کاتیک‌دایه که نه‌م بزسانه تا راده‌یه‌کی زۆر نه‌یان‌توانیوه ده‌ستیان به‌م جو‌ره قه‌رز به‌گات له رابردوودا، بانکی جیهان به‌ریگای مامه‌له‌ی ئیسلامی بۆ دوورکه‌وته‌وه له حه‌رامی مامه‌له‌که به هیچ شێوه‌یه‌ک قه‌رز مه‌کیان به‌پاره پینادات به‌لکو نه‌و که‌لوپه‌لانه‌ی که هه‌ریه‌که‌یک له‌و که‌سانه‌ی داوای قه‌رزیان کردووه بۆیان دابین ده‌کات دواتریش له ماوه‌ی سێ ساڵدا پارمه‌کیان لێوهرده‌گریته‌وه، لێره‌وه بۆمان ده‌ره‌که‌وتیت که بانکی جیهان و له بانکیکی ئیسلامی رۆلێکی به‌رچاوی هه‌بووه له بوژانه‌وه‌ی وه‌به‌ره‌هێنان و که‌رتی ئابوری له هه‌ریه‌ی کوردستاندا له چوارچه‌یه‌ی پرۆژه‌ی گه‌شانه‌وه²⁴.

له‌واکایه‌دا توێژه‌ری نه‌م توێژه‌یه‌وه‌یه پاش سه‌ردانی کردنیکی مه‌یدانی بۆچه‌ند بانکیکی ئیسلامی بۆی ده‌ره‌که‌وت که‌وا بانکه ئیسلامیه‌کان رۆلێکی به‌رچاویان هه‌یه له‌بوژانه‌وه‌ی که‌رتی وه‌به‌ره‌هێنان له‌هواره‌کانی پێشه‌سازی و کشتوکال و ته‌ندرووستی و گواسته‌وه و گه‌شته‌کردن، وه لێره‌دا توێژه‌ر هه‌ری بۆنه‌وه ده‌چیت له‌وکاته‌نه‌ی که که‌سێک ده‌چیته بانکی ئیسلامی و پێویستی به‌پاره هه‌یه له‌پێناو به‌دییه‌نیانی پرۆژه‌یه‌ک و زیاده‌بونی وه‌به‌ره‌هێنان و به‌رزکردنه‌وه‌ی باری ئابوری خۆی نه‌و بانکه ئیسلامیه‌یه به‌که‌سه‌که ده‌لێن ئیه که‌لوپه‌له داواکه‌وه‌که‌ت بۆ ده‌کرین بۆ نه‌مونه نه‌وه‌ی زیاتر ئیشی له‌سه‌ر ده‌کریت له‌بانکه ئیسلامیه‌کاندا ئۆتۆمبێله لێره‌دا قه‌رز ده‌ر (بانکه‌که) ئۆتۆمبێله‌که به‌هه‌رخێک ده‌کریت به‌لام نه‌و ئۆتۆمبێله ده‌دات به‌قه‌رز و هه‌رگه به‌هه‌رخێکی زیاتر له‌وه‌ی که‌که‌ریه‌یه‌تی لێره‌دا نه‌و به‌ره‌ پاره زیاده به‌رای توێژه‌ر ناچیته قالی سوو له‌به‌ر نه‌وه‌ی له سیسته‌می هه‌موو دونه‌یادا پشت ده‌به‌سته‌ریت به‌ دوو سیسته‌می بانکی که نیزامی سیسته‌می بانکی و دانیایه‌یه جا له‌به‌ر نه‌وه له کوردستان ده‌مانه‌وتیت بوژانه‌وه‌یه‌ک دروست به‌کین له‌نیوان بانک و هاو‌لاتیاندا له هه‌ریه‌ی کوردستان پێویستمان به‌ گه‌رانه‌وه‌ی متمانه‌یه بۆ بانک جالێره‌دا ده‌توانین بلێین مامه‌له‌کانی بانکی ئیسلامی هه‌مووی حه‌ل‌اله و حه‌رامی تیدا نیه به‌ شێوه‌یه‌ک کاتیک که‌سێک پاره له بانکه‌که داده‌نیت نه‌و پاره‌یه وه‌به‌ره‌هێنانی پێده‌که‌ریت قازانج و زه‌ره‌ر روده‌دات ئه‌گه‌ر بانکه‌که قازانجی کرد نه‌و په‌شکی نه‌و که‌سه‌ش له قازانج به‌ر ده‌که‌وتیت جا نه‌وه که بوه مضارب‌ه‌و قازانج و زه‌ره‌ر ئیدی نه‌وه حه‌رام و حه‌ل‌الیشی تیدا نیه به‌لکو هه‌موو حه‌ل‌اله له‌به‌ر نه‌وه‌ی به‌رپه‌روه‌ی ئیسلامی کار ده‌که‌ن ، ئیستا نه‌م به‌رپه‌روه‌یه له ئه‌وروپاش باوه هه‌ندێ بانک هه‌یه که ناوی بانکی ئیسلامیان لێنه‌وان ئه‌وانه‌ی وه‌به‌ره‌هێنان ده‌که‌ن واته کاتیک که‌سێک پاره‌که‌ی له بانک داده‌نن قابیلی قازانج و زه‌ره‌ره به‌مه‌ش به‌ په‌شکی خۆی له قازانج و زه‌ره‌ره به‌شدار ده‌بیت . له‌هه‌نجام دا وه‌به‌ره‌هێنان له زیاد بونه‌وه‌دا ده‌بیت، به‌لام تێبینی نه‌وه ده‌که‌ین که که‌م و کوری له ده‌سته‌ی وه‌به‌ره‌هێنان دا به‌رامبه‌ر بانکی ئیسلامی هه‌یه که‌به‌ه‌وی نه‌بونی لایه‌نه‌کی تایه‌تمه‌ند به‌هه‌له‌سه‌نگاندنی ئه‌دا‌ی شێوازه وه‌به‌ره‌هێنانه‌کان له‌بانکی ئیسلامی له‌هه‌ریه‌ی کوردستاندا وه‌له‌به‌ر نه‌وه‌ی به‌شپه‌روه‌یه‌کی ئاشکرا له‌یاسای وه‌به‌ره‌هێنان له‌هه‌ریه‌ی کوردستان ژماره (٤) سالی (٢٠٠٦) ئاماره‌ی به‌بانکی ئیسلامی نه‌که‌ردووه که‌مه‌ش گرنگی و کاریگه‌ری خۆی ده‌بیت له‌سه‌ر بانکه ئیسلامیه‌کان له‌که‌رتی وه‌به‌ره‌هێناندا نه‌مه له‌لایه‌ک، به‌شپه‌روه‌یه‌ک بانکه‌کان ئازادیه‌کی ته‌واویان هه‌یه له‌یاری کردن به‌هه‌رخێ نه‌و که‌لوپه‌له یاخود ئامێرو ئۆتۆمبێله‌ی ده‌یکرن و دواتر ده‌یفروشنه‌وه به‌که‌ریار، وه‌له لایه‌کی تهره‌وه له‌به‌ره‌ه‌بونی یاسای تایه‌ت به‌بانکی ئیسلامی له‌هه‌ریه‌ی کوردستاندا هه‌ر بانکه و شێوازی پارمه‌دارکردن و جێ په‌نجه‌ی بۆ به‌رزکردنه‌وه‌ی وه‌به‌ره‌هێنان

دور البنوك الإسلامية في إنعاش قطاع الاستثمار في إقليم كردستان (مثال:

مشروع گه‌شانه‌وه)

٩) پروژه‌ی گه‌شانه‌وه پروژه‌یه‌کی حکومتی ههریمی کوردستانه‌به ئامانجی به‌ره‌و پیشچونی کهرتی ئابوریه له ههریمی کوردستان له‌ریگای بانکی جیهان که بانکیکی ئیسلامیه جیه‌جیکرا.

١٠) بانکی ئیسلامی له‌ههریمی کوردستاندا رۆلێکی راسته‌قینه‌یان هه‌یه له‌به‌ره‌ودان به وه‌به‌ره‌ینان، که له‌م سه‌ر ده‌می جه‌نجالی و قه‌یرانی ئابوریه‌ی ههریمی کوردستاندا بانکی ئیسلامی رۆلی هه‌بووه له‌پالپشتی کردنی پروژه‌هکانی هاو‌لاتیان وه‌ک بانکی جیهان له‌ پروژه‌ی گه‌شانه‌وه‌دا.

١١) بانکی ئیسلامی له‌ههریمی کوردستاندا به‌یاسای تایه‌ت ریک نه‌خراوه.

١٢) سه‌لماندنی گریمانیه‌ی توێژینه‌وه که‌بوونی په‌یوه‌نده‌یه‌کی هاو‌لایه‌نه‌ له‌نیوان بانکه ئیسلامیه‌کان و کهرتی وه‌به‌ره‌یناندا.

له‌میانیه‌ی توێژینه‌وه‌که‌ماندا ئهم پێشنیارانه ده‌خه‌ینه روو:-

١) داوا له‌یاسادانه‌ری ههریمی کوردستان ده‌که‌ین وه‌ک یاسادانه‌ری عێراقی که یاسایه‌کی تایه‌ت به‌بانکی ئیسلامی ده‌ربکات له‌به‌ره‌ئه‌وه‌ی هه‌یج یاسایه‌ک بۆ ریکخستنی بانکی ئیسلامی بوونی نییه‌، وه‌ داواکارین که‌په‌رله‌مانی کوردستانیش هه‌ولی ته‌واوی خۆی بخاته گه‌ر بۆ ریکخستنی ئهم بابه‌ته‌.

٢) داواکارین له‌ده‌سته‌ی وه‌به‌ره‌ینان له‌ههریمی کوردستاندا که ده‌ست تێوه‌گلانیکی راسته‌وخۆی هه‌بێت له‌کاتی دا‌بین‌کردنی که‌لوپه‌ل و پالپشتی کردنی پروژه‌هکانی له‌لایه‌ن بانکه ئیسلامیه‌که‌نه‌وه‌.

٣) داواکارین له‌حکومه‌تی ههریمی کوردستان که هه‌لسنیت به‌زیادکردنی سه‌رمایه‌ی بانکه ئیسلامیه‌کان ئه‌گه‌ر به‌چه‌ند پشکیکی که‌میش بێت کاریگه‌ری خۆی ده‌بی له‌ به‌رزکردنه‌وه‌ی وه‌به‌ره‌ینان له‌ههریمی کوردستاندا.

٤) داواکارین له‌یاسادانه‌ری ههریمی کوردستان که‌وا له‌ یاسای وه‌به‌ره‌یناندا به‌ شێوه‌یه‌کی روون و ئاشکرا ئاماژه به‌ده‌سته‌واژه‌ی بانکی ئیسلامی بکات وه‌ک یاسای جیه‌جی کراری ئیستا ته‌نها به‌شێوه‌یه‌کی گشتی باس له‌بانکه‌کان بکات، به‌لکو دان پێدانیکی روون و ئاشکرا به‌ بانکی ئیسلامی له‌یاسای وه‌به‌ره‌ینانی ههریمی کوردستان بێته به‌رچاو.

٥) داواکارین که حکومتی ههریمی کوردستان به‌ته‌واوی دام و ده‌زگا په‌یوه‌نده‌داره‌که‌نه‌وه سه‌نه‌تریکێ توێژینه‌وه و لیکۆلینه‌وه له‌م بابه‌ته دروست بکه‌ن به‌مه‌به‌ستی تێگه‌یشتنیکی زانستیانوه‌ بابه‌تیانه و چۆنییه‌تی به‌رزکردنه‌وه‌ی وه‌به‌ره‌ینان له‌کوردستان له‌ریگه‌ی کردنه‌وه‌ی خولی راه‌ینان بۆ وه‌به‌ره‌ینه‌ران تاوه‌کو له‌هه‌گه‌ری ده‌رکردنی یاسای تایه‌ت به‌بانکی ئیسلامی ته‌واوی ئاماده‌کاریه‌ک کرابێت له‌لایه‌نی ئابووریه‌وه هه‌روه‌ها بێته پێشینه‌یه‌کیش بۆ ده‌سه‌لاتی یاسادانان تا‌کو بتوانن یاسای پێویست به‌بانکی ئیسلامی ده‌ربکه‌ن که‌له‌ده‌ره‌نجامدا به‌هۆی یه‌ک سیسته‌می و بوونی یاساوه‌ رێژه‌ی وه‌به‌ره‌ینان له‌ههریمی کوردستان له‌زیاد بووندا ده‌بێت.

په‌راویز

^١ - Hells S.A, Financial Statement Analysis in Islamic Banking case study Jordan
Islamic Bank from 1983 to 1987, (Msc. Dissertation, Univ, U.K, 1988)P.5

^٢. الموقع الإلكتروني: <https://www.arabnak.com>

^٣. محمود عبد الكريم أحمد، الشامل في معاملات وعمليات المصاريف الإسلامية (ب-ش.ج، دار النفائس، ٢٠٠١).

^٥. سيد قطب، تفسير آيات الربا (بيروت، دار الشروق، ١٩٧٨)، ٩٠.

^٥. د. نعم حسين نعمة، د. رغد محمد نجم، المصارف والمؤسسات المالية الإسلامية في دول مجلس التعاون الخليجي الواقع والتحديات، (١٢)، (٢) [مجلة القادسية للعلوم الإدارية والاقتصادية] (٢٠١٠)، ١٢٢، ١٣٧.

^٦. مجموعة مؤلفين، البنك الإسلامي للتنمية والدكتور أحمد محمد على مسيرة مؤسسة وسيرة رئيس (ب-ش.ج، دار مدارك للنشر، ٢٠٢٠)، ٢٤٠.

^٧. على جمعة محمد، موسوعة الاقتصاد الإسلامي في المصارف والنقود والأسواق المالية الجوانب الإدارية والقانونية للمصارف (القاهرة، دار السلام، المعهد العالمي للفكر الإسلامي، ٢٠٠٩)، ١٤٠.

^٨. د. الطاهر قانه، المصارف الإسلامية و دورها في رفع الكفاءة الانتاجية للملكية الوقفية البنك الإسلامية الاردني نموذجاً (ب-ش.ج، دار الخليج، ٢٠١٨)، ٤١.

^٩. د. رنا محمد راضي، دور الإدارة في منح الإجازة الاستثمارية والفائها - دراسة قانونية مقارنة (القاهرة، المركز القومي للإصدارات القانونية، ٢٠١٦)، ١٤٠.

^{١٠}. د. نازاد شكور صالح، قوانين تشجيع الاستثمار - دراسة تحليلية مقارنة - (مصر، دار الكتب القانونية، ٢٠١٣)، ٢٢٨.

^{١١}. محمد أحمد جابر جودة، مدى ملائمة عمليات التمويل والاستثمار في المصارف الإسلامية لمعايير هيئة المحاسبة والمراجعة الإسلامية، دراسة ميدانية تطبيقية على المصارف الإسلامية العاملة في فلسطين (رسالة الماجستير، الجامعة الإسلامية - غزة، ٢٠١٦)، ٢٥.

^{١٢}. محمد عبد المنعم أبو زيد، الدور الاقتصادي للمصارف الإسلامية بين النظرية والتطبيق (القاهرة، المعهد العالمي للفكر الإسلامي ١٩٩٦)، ٧١.

^{١٣}. موقعي الإلكتروني: <https://www.arabnak.com>

^{١٤}. كمال سعيد كامل النونو، مدى تطبيق معايير التدقيق الداخلي في البنوك الإسلامية (ب-ش.ج، ٢٠٠٩)، ٨٤.

^{١٥}. أحمد حسين أحمد المشهراوي، تقييم دور المصارف الإسلامية في التنمية الاقتصادية في فلسطين (رسالة الماجستير، الجامعة الإسلامية، غزة، ٢٠٠٣)، ٥٦.

^{١٦}. ومقائعي كردستان، ژماره (٦٢) سالی شهشهم رۆژی ٢٧/٨/٢٠٠٦، یاسای ومبهرينان له ههريمی كردستان ژماره (٤) سالی ٢٠٠٦.

^{١٧}. شاسۆ محمد صالح، یاریدهدهری بهریومهیری بانک، لقی باجگر (عیراق، ههولیر، بانکى جیهان، ٢٠٢٦/٤/١٩).

^{١٨}. حقى کایا، یاریدهدهری بهریومهیری بانک (عیراق، ههولیر، بانکى البركة تورکی، ٢٠٢٦/٤/١٩).

^{١٩}. فاروق عبدالفتاح محمد، بهریومهیری بانک (عیراق، سلیمانی، بانکى نیلافی ئیسلامی، ٢٠٢٦/٤/٢٠).

^{٢٠}. هاوناز نازاد دزهیی، بهریومهیری بهشی ههولیر (عیراق، ههولیر، بانکى أبوظبى ئیسلامی، ٢٠٢٦/٤/١٩).

^{٢١}. ومقائعي كردستان، پ١٧.

^{٢٢}. الوقائع العراقية، القانون المرافعات المدنية رقم ٨٣ لسنة (١٩٦٩) المعدل، المادة (٣٠).

^{٢٣}. الوقائع العراقية القانون المدني العراقي، رقم (٤٠) لسنة ١٩٥١، المادة (١).

24. نارام أنور عمر، بهریومهیری پروژهی كهشانهوه (عیراق، ههولیر، ومزارمتی کارو کاروباری کومه لایمتی، بهریومهیریایمتی سندوقی پشتیوانی پروژه بچووکهکانی لاوان، ٢٠٢٦/٤/٢١).

دور البنوك الإسلامية في إنعاش قطاع الاستثمار في إقليم كردستان (مثال: مشروع كهشانهوه)

ليستی سهراچاوهكان

کتیب

- (١) محمود عبدالکريم احمد، الشامل في المعاملات و عمليات المصارف الإسلامية (ب.ش-ج، دار النفائس، ٢٠٠١)
- (٢) سيد قطب، تفسير آيات الربا (بيروت، دار الشروق، ١٩٧٨)
- (٣) مجموعة مؤلفين، البنك الاسلامي للتنمية والدكتور أحمد محمد علي مسيرة مؤسسة و سيرة رئيس (ب.ش-ج، دار مدارك للنشر، ٢٠٢٠)
- (٤) على جمعة محمد، موسوعة الاقتصاد الاسلامي في المصارف والنقود والاسواق المالية الجوانب الادارية والقانونية للمصارف الاسلامية (القاهرة، دارالسلام، المعهد العالمي للفكر الاسلامي، ٢٠٠٩)
- (٥) د. الطاهر قانة، المصارف الاسلامية و دورها في رفع الكفاءة الانتاجية للملكية الوقفية البنك الإسلامي الأردني نموذجا (ب.ش - ج، دار الخليج، ٢٠١٨)
- (٦) درنا محمد راضي، دور الإرادة في منح الاجازة الاستثمارية والفائها-دراسة قانونية مقارنة - (القاهرة، المركز القومي للإصدارات القانونية، ٢٠١٦)
- (٧) د. نازاد شكور صالح، قوانين تشجيع الاستثمار - دراسة تحليلية مقارنة - (مصر، دار الكتب القانونية، ٢٠١٣)
- (٨) محمد عبدالمنعم ابوزيد، الدور الاقتصادي المصارف الإسلامية بين النظرية والتطبيق (القاهرة، المعهد العالمي للفكر الإسلامي، ١٩٩٦)
- (٩) كمال سعيد كامل النونو، مدى تطبيق معايير التدقيق الداخلي في البنوك الإسلامية (ب.ش-ج، ٢٠٠٩)

گۆفاری نهكادي می :-

- (١) د. نعم حبيب نعمة، د. رغد محمد نجم، "المصارف والمؤسسات المالية الإسلامية في دول مجلس التعاون الخليجي الواقع والتحديات"، (١٢)، (٢) [مجلة القادسية للعلوم الإدارية والاقتصادية] (٢٠١٠)

تویژینهوهی نهكادي می :-

- (١) محمد احمد جابر جودة، مدى ملائمة عمليات التمويل والاستثمار في المصارف الإسلامية لمعايير هيئة المحاسبة والمراجعة الإسلامية، دراسة ميدانية تطبيقية على المصارف الإسلامية العاملة في فلسطين (رسالة الماجستير، الجامعة الإسلامية - غزة، ٢٠١٦)
- (٢) أحمد حسين أحمد المشهراوي، تقييم دور المصارف الإسلامية في التنمية الاقتصادية في فلسطين (رسالة الماجستير، الجامعة الإسلامية، غزة، ٢٠٠٣)

ياساكان :-

- (١) ياساى وهبههينان لهههري می كوردستان ژماره (٤) سالى (٢٠٠٦).
- (٢) القانون المرافعات المدنية رقم (٨٣) لسنة ١٩٦٩ المعدل

دور البنوك الإسلامية في إنعاش قطاع الاستثمار في إقليم كردستان (مثال: مشروع گهشانهوه)

(٣) القانون المدني العراقي، رقم (٤٠) لسنة ١٩٥١ مائپهري ئهليكترونى:-

1. <https://www.arabnak.com/%D8%AA%D8%B9%D8%B1%D9%8A%D9%81-%D8%A7%D9%84%D8%A8%D9%86%D9%88%D9%83-%D8%A7%D9%84%D8%A5%D8%B3%D9%84%D8%A7%D9%85%D9%8A%D8%A9/>

2. <https://majles.alukah.net/t177775/>

سهرچاوهی بیانی:-

1. Helles S.A, Financial statement Analysis in Islamic Banking case study Jordan Islamic Bank From 1983 to ١٩٨٧ (Msc. Dissertation, Univ. U. K, (١٩٨٨)

دیمانه:

- (١) شاسو محمد صالح ، بهرئوبهري بانک ،لقى باجگر(عیراق، ههولیر، بانکی جیهان، (٢٠٢٦/٤/١٩
- (٢) حقى کایا، یاریدهدهری بهرئوبهري بانک (عیراق، ههولیر، بانکی البركة تورکي، (٢٠٢٦/٤/١٩
- (٣) فاروق عبدالقادر محمد، بهرئوبهري بانک (عیراق، سلیمانی، بانکی ئیلافی ئیسلامی، (٢٠٢٦/٤/٢٠
- (٤) هاوناز نازاد دزمی، بهرئوبهري بهشی ههولیر (عیراق، ههولیر، بانکی أبوظبي ئیسلامی، (٢٠٢٦/٤/١٩
- (٥) نارام أنور عمر، بهرئوبهري پروژهی گهشانهوه (عیراق، ههولیر، وهزارهتی کارو کاروباری کۆمهلایهتی، بهرئوبهريایهتی سندوقی پشتیوانی پروژه بچوکهکانی لاوان، (٢٠٢٦/٤/٢١.

List of Authors

Books

(١) Mahmoud Abdel-Karim Ahmed, Comprehensive Guide to Transactions and Operations of Islamic Banks (Published by Dar Al-Nafais, 2001)

(٢) Sayyid Qutb, Interpretation of the Verses on Usury (Beirut: Dar Al-Shorouk, 1978)

(^٣A Group of Authors, The Islamic Development Bank and Dr. Ahmed Mohamed Ali: The Journey of an Institution and the Biography of its President (Published by Dar Madarek, 2020)

(^٤Ali Gomaa Mohamed, Encyclopedia of Islamic Economics in Banks, Money, and Financial Markets: Administrative and Legal Aspects of Islamic Banks (Cairo: Dar Al-Salam, International Institute of Islamic Thought, 2009)

(^٥Dr. Al-Taher Qana, Islamic Banks and Their Role in Raising the Productive Efficiency of Waqf Property: The Islamic Bank of Jordan as a Model (Published by Dar Al-Khaleej, 2018)

(^٦Dr. Rana Mohamed Radi, The Role of Will Granting and Revoking Investment Licenses - A Comparative Legal Study - (Cairo: National Center for Legal Publications, 2016)

(^٧Dr. Azad Shakour Saleh, Investment Promotion Laws - A Comparative Analytical Study - (Egypt: Dar Al-Kutub Al-Qanuniyya, 2013)

(^٨Muhammad Abdul-Munim Abu Zaid, The Economic Role of Islamic Banks: Between Theory and Practice (Cairo: International Institute of Islamic Thought, 1996)

(^٩Kamal Saeed Kamel Al-Nunu, The Extent of Application of Internal Auditing Standards in Islamic Banks (B.Sh.-Ch., 2009)

Academic Guide:

(^١Dr. Nagham Habin Naama, Dr. Raghad Muhammad Najm, "Islamic Banks and Financial Institutions in the GCC Countries: Reality and

دور البنوك الإسلامية في إنعاش قطاع الاستثمار في إقليم كردستان (مثال: مشروع كهشانهوه)

Challenges," (12), (2) [Al-Qadisiyah Journal of Administrative and Economic Sciences] (2010(

Academic Topics:

(^١Muhammad Ahmad Jaber Joudah, The Extent of Suitability of Financing and Investment Operations in Islamic Banks to the Standards of the Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions: An Applied Field Study on Islamic Banks Operating in Palestine (Master's Thesis, Islamic University - Gaza, 2016(

(^٢Ahmad Hussein Ahmad Al-Mashharawi, Evaluating the Role of Islamic Banks in Economic Development in Palestine (Master's Thesis, Islamic University, Gaza, 2003(

Research Papers:

(^١Research Papers on the Kurdistan Region, Issue (4) (2006). 2) Civil Procedure Law No. (83) of 1969, as amended

(^٣Iraqi Civil Law, No. (40) of 1951

Electricity:-

.^١

<https://www.arabnak.com/%D8%AA%D8%B9%D8%B1%D9%8A%D9%81-%D8%A7%D9%84%D8%A8%D9%86%D9%88%D9%83-%D8%A7%D9%84%D8%A5%D8%B3%D9%84%D8%A7%D9%85%D9%8A%D8%A9/>

.^٢<https://majles.alukah.net/t177775/>

A summary of my statement:-

.^١ Helles S.A, Financial statement Analysis in Islamic Banking case study Jordan Islamic Bank From 1983 to 1987 (Msc. Dissertation, Univ. U.K, 1988(

Demand:

دور البنوك الإسلامية في إنعاش قطاع الاستثمار في إقليم كردستان (مثال:
مشروع كهشانهوه)

(^١ Chairman of Muhammad Saleh, at the Internet Bank, found early (Iraq, Hawaler, Banki Jahan, 4/19/2026(

(^٢ Haqqi Kaya, I want to run the bank (Iraq, Howler, Baraka Turki Bank, 4/19/2026(

(^٣ Farouk Abdul Qader Muhammad, Bank of Iran (Iraq, Soleimani, Bank of Egypt) Islami, April 20, 2026(

(^٤ Hawanaz Ezad Dziyi, on the Internet, on this topic (Iraq, on the internet, Abu Dhabi Islamic Bank, 4/19/2026(

(^٥ Aram Anwar Omar, Iran (Iraq, Iran, Karo Karubari Ministry of the Emirates, Iran) Pashtwani Sandwich in Chowkani Lawan, 21/4/2026.(

